

Kurt GÖDEL
Rudolf CARNAP

STENOGRAM ROZMOWY

W czerwcowym numerze czasopisma „Zygon” ukazał się artykuł Alfreda Gierera, zawierający przekład na język angielski stenogramu krótkiej rozmowy pomiędzy K. Gödlem i R. Carnapem na temat dialogu pomiędzy nauką i teologią, którą uczeni ci przeprowadzili 13 XI 1940 r.¹ Kurt Gödel znany już był, oczywiście, jako ten, który udowodnił twierdzenia dotyczące niezupełności bogatych systemów aksjomatycznych, zaś Rudolf Carnap zdążył do tego czasu zliberalizować swoje uprzednie sztywne, pozytywistyczne stanowisko i sądził, iż same terminy obserwacyjne nie wystarczają do wyczerpującego opisu teorii naukowych. Oto jak potoczyła się ta dyskusja:

Gödel: Można skonstruować ścisły system postulatów, używając do tego terminów powszechnie uważanych za metafizyczne, jak np.: „Bóg”, „dusza”, „idea”. Jeżeli zrobi się to bardzo starannie, to wówczas nie będzie można nic zarzucić takiemu systemowi.

Carnap: To prawda, o ile mamy na myśli rachunek. Ale może chodzi Panu o system, który jest następnie jakoś interpretowany?

Gödel: Nie mam tutaj na myśli rachunku, lecz teorie, z której wynikają pewne obserwacyjne konsekwencje. Konsekwencje te nie wyczerpują jednak całej teorii.

Carnap: Czy sugeruje Pan analogię z fizyką teoretyczną? Pojęcia fizyczne nie mogą być przetłumaczone na pojęcia obserwacyjne (jest to

*UWAGA: Tekst został zrekonstruowany przy pomocy środków automatycznych; możliwe są więc pewne błędy, których sygnalizacja jest mile widziana (obi@opoka.org). Tekst elektroniczny posiada odrębną numerację stron.

¹A. Gierer, *Gödel meets Carnap: a prototypical discourse on science and religion*, „Zygon” 32 (1997), s. 207–217. Oprócz tłumaczenia A. Gierer dołącza także obszerny komentarz dotyczący kwestii dialogu pomiędzy nauką a wiarą. Oryginał zapisu rozmowy zanotowanej przez Carnapa w języku niemieckim (stenogram w systemie Stolze–Schrey) znajduje się w: Rudolf Carnap Archives, University of Pittsburgh Libraries, Special Collections Department, RC 102–43–06.

śluszne nie tylko w odniesieniu do mechaniki kwantowej, ale już nawet w odniesieniu do teorii pola elektromagnetycznego Maxwella). Pojęcia fizyczne mają jednak sens, ponieważ dzięki prawom istnieje możliwość takiej ich interpretacji, która ustala związek tych pojęć z tym, co obserwowalne.

Gödel: A zatem jako sensowne akceptuje Pan to, co dla innych — mniej liberalnych pozytywistów — byłoby nie do przyjęcia. Myślę, iż przy takim właśnie pojęciu sensowności moja teoria jest słuszna.

Carnap: Oczywiście tak, o ile Pańska teoria ma jakiś związek z tym, co obserwowalne. Ale nawet jeżeli teoria ta jest logicznie poprawna i jest sensowna w dopiero co wspomnianym sensie, to jednak nie byłbym skłonny uznać ją za owocną z naukowego punktu widzenia. Można wyróżnić teologię mitologiczną i teologię metafizyczną (na marginesie dodam, iż Neurath określa teologię mitologiczną mianem magicznej i twierdzi, że jest ona sensowna). Pańska teoria należy do typu teologii mitycznych, które zwykle są fałszywe (*falsch*), choć mogą być poprawione. Ja bym jednak nalegał na to, że my „nie potrzebujemy tego typu hipotez”, ponieważ współczesna nauka może wszystko wyjaśnić i czyni to lepiej oraz precyzyjniej niż jakakolwiek teoria teologiczna.

Gödel: Ale tego nie można rozstrzygnąć „z góry”; chodzi przecież o kwestię empiryczną.

Carnap: Istotnie, jest to pytanie empiryczne, na które nie można odpowiedzieć *a priori*. Pomimo to można na nie odpowiedzieć niejako „z góry”, to znaczy możemy odpowiedzieć na to pytanie jeszcze przed przystąpieniem do prób obserwacyjnego rozstrzygnięcia. Żaden naukowiec nie będzie uważał tego rodzaju prób za warte zachodu.

Gödel: W tym punkcie się nie zgadzam, ponieważ największy postęp w nauce — włączając w to fizykę — dokonuje się często poprzez zmianę kierunku.

Carnap: Jestem jednak zdania, iż zmiana kierunku proponowana przez Pana z całą pewnością nie będzie owocna. Jest to oczywiście tylko moje przekonanie, a nie ścisły dowód. Tym niemniej przekonanie to jest potwierdzane przez naszą wiedzę w dziedzinie psychoanalizy, i nie tylko, która wyjaśnia, w jaki sposób idea Boga i wszystko to, czego teologia dotyczy, rodzi się z pewnych przekonań i doświadczeń naszego dzieciństwa.

Gödel: Nie podzielam tej opinii. Moim zdaniem warto podjąć wysiłek, który wcześniej proponowałem.

*Opracował i z języka angielskiego
przetłumaczył Tadeusz Sierotowicz*